

Valsts izglītības satura centrs

**Metodiskie ieteikumi interešu
izglītības programmas veidošanai un
īstenošanai teātra mākslā**

2016

I. Programmas aktualitāte

Teātra mākslas interešu izglītības programma attiecināma uz kultūrizglītības jomu. Tā ietver bērnu un jauniešu izglītošanu un praktisko darbību dažādās teātra mākslas jomās (skatuves runa, mazo formu uzvedumi, teātris, leļļu teātris, teātra sports u.c.), veicina latviešu kultūras mantojuma apzināšanu un apgūšanu, sniedz priekšstatu par citu tautu kultūras bagātībām, rosina radošai darbībai, veicina integrēšanos sabiedrības kultūras dzīves norisēs, rosinot audzēkņus programmas īstenošanas laikā iegūtās kompetences radoši pielietot dažādās dzīves jomās.

Tā kā aktiera izteiksmes līdzeklis ir aktieris pats, bērni un jaunieši, darbodamies teātra mākslas jomā, padziļināti iepazīst sevi gan kā fiziskas būtnes, gan kā garīgas personības, gan kā sabiedrības locekļus, iemācās saprast un novērtēt savu un līdzcilvēku vienreizīgumu, tādējādi izkopjot pašapziņu un empātiju. Trenējot runu un aktiermeistarību, regulāri uzstājoties publikas priekšā, audzēkņi vispusīgi sevi attīsta un pašapliecinās. Tādējādi veidojas priekšnosacījumi harmoniskas, daudzpusīgas, gudras, individuāli un sociāli aktīvas personības tapšanai.

Teātra māksla ietver sevī plašu izteiksmes līdzekļu spektru- runu, deju, mūziku, tēlotājmākslu, tehnisko jaunradi u.c., veicinot audzēkņu daudzpusīgu prasmju un iemaņu izkopšanu. Audzēkņi apzinās savas spējas un talantu, stiprās un vājās puses, attīsta kritisko spriestspēju, izkopj daudzveidīgas karjeras vadības prasmes, t.sk., komunikācijas un sadarbības prasmes, laika plānošanu, sevis disciplinēšanu, lēmumu pieņemšanu u.c.

II. Programmas īstenošanas mērķi:

- 2.1. Veicināt brīvas, radošas, harmoniskas, atbildīgas un pilsoniski aktīvas personības veidošanos un attīstību;
- 2.2. Stiprināt audzēkņos savas tautas kultūridentitāti un radīt priekšstatu par citu tautu kultūrām;
- 2.3. Apgūt zināšanas, izkopt spējas un prasmes dažādās teātra mākslas jomās un veidot pozitīvu attieksmi pret sevi, citiem, dabu, darbu, kultūru, sabiedrību un valsti.
- 2.4. Popularizēt teātra mākslu visos tās izpausmes veidos.

III. Programmas īstenošanas uzdevumi:

- 3.1. Sniegt teorētiskas un praktiskas zināšanas skatuves runā un aktiermeistarībā un attīstīt bērnu un jauniešu spējas, talantu, radošumu un daudzveidīgas prasmes teātra mākslas jomā;
- 3.2. Pilnveidot zināšanas par latviešu un cittautu literatūru, t.sk. dramaturģiju;
- 3.3. Radīt interesi par teātra mākslu un audzināt gudru teātra izrāžu skatītāju;
- 3.4. Radīt iespējas dalībai dažādos ar teātra mākslu saistītos pasākumos (skatuves runas konkursos, teātra festivālos, sacensībās, svētkos u.c.);
- 3.5. Motivēt audzēkņus pašattīstībai, paaugstinot viņu atbildību par savu spēju, talantu un dažādu prasmju izkopšanu un personības izaugsmi.

IV. Programmas īstenošana:

4.1. Programmas mērķauditorija - ikviens bērns un jauniešs, kurš vēlas attīstīt savas spējas un prasmes, darbojoties teātra mākslas jomā, tajā skaitā:

- 4.1.1. īpaši talantīgi bērni un jaunieši;
- 4.1.2. bērni un jaunieši ar speciālām vajadzībām;
- 4.1.3. sociālā riska grupu bērni un jaunieši.

4.2. Dalībnieku grupu veidi:

- 4.2.1. skatuves runas grupa, pulciņš;
- 4.2.2. bērnu un jauniešu teātris, teātra grupa, pulciņš, studija;
- 4.2.3. leļļu teātris;
- 4.2.4. improvizācijas teātris, teātra sports grupa u.c.

4.3. Grupu komplektēšanas principus un dalībnieku skaitu grupā nosaka attiecīgās teātra mākslas jomas specifika, materiāli tehniskais nodrošinājums un izstrādātā un apstiprinātā interešu izglītības programma.

4.4. Darba formas:

- 4.4.1. praktiskās, teorētiskās un individuālās nodarbības;
- 4.4.2. atklātās nodarbības;
- 4.4.3. pasākumi, skates, konkursi, improvizācijas turnīri, svētki, festivāli, izrādes, viesizrādes un citas ar programmas īstenošanu saistītās darba formas, kas atklāj sasniegtā rezultātu un vienlaikus ir pārskats par paveikto;
- 4.4.4. papildus darba forma – nometne, radošā darbnīca.

4.5. Programmas īstenošanas laiks - ne mazāks par vienu gadu.

4.6. Programmas īstenošanas gaita:

4.6.1. nodarbību saturu konkrētam dalībnieku grupas veidam izstrādā un īsteno pedagogs, ņemot vērā attiecīgās interešu izglītības programmas teātra mākslas jomas specifiku, iespējas, resursus, izvēloties piemērotāko radošās darbības modeli;

4.6.2. nodarbību skaits nedēļā un nodarbību ilgums ir atkarīgs no programmā iesaistīto dalībnieku vecuma un programmas specifiskajiem nosacījumiem:

- nodarbību skaitā ietilpst koncertdarbība un kolektīva darbību saistītais organizatoriskais darbs;

- vienai grupai nedēļā – 4 līdz 8 nodarbības;

- vienas stundas ilgums – 40 minūtes, starpbrīža ilgums – 10 minūtes, ko ieskaita nodarbības laikā;

- pirmsskolas vecuma grupā vienas stundas ilgums – 30 minūtes, starpbrīža ilgums - 10 minūtes, ko ieskaita nodarbības laikā;

4.6.3. grupā vēlams ne mazāk kā 10 dalībnieki.

V. Programmas īstenošanas plānotie rezultāti:

5.1. Harmoniskas, vispusīgas, radošas un pilsoniski aktīvas personības attīstība;

5.2. Radošās darbības pieredze un prasme pašrealizēties;

5.3. Zināšanas un prasmes dažādās teātra mākslas jomās;

5.4. Pilnveidotas zināšanas par latviešu un cittautu literatūru, radīta interese par teātra mākslu;

5.5. Iegūta publiskās uzstāšanās pieredze.

VI. Programmas īstenošanai nepieciešamie resursi:

6.1. Programmu īsteno no valsts budžeta, no pašvaldību un citu juridisko un fizisko personu finanšu līdzekļiem. Programmas īstenošanai nepieciešamie pamatresursi ir:

6.1.1. programmas īstenošana – interešu izglītības pedagoga- darba samaksas nodrošinājums;

6.1.2. materiāli tehniskās bāzes nodrošinājums:

- attiecīgās interešu izglītības programmas teātra mākslas jomas specifikai atbilstošas telpas nodarbībām un palīgtelpas (nosaka katras programmas pedagogs atbilstoši interešu izglītības programmas specifikai);

- attiecīgās interešu izglītības programmas teātra mākslas jomas specifikai atbilstošs materiāli tehniskais nodrošinājums (piemēram, mūzikas atskaņošanas aparatūra, apgaismošanas aparatūra, specefektu aparatūra, izrādēm nepieciešamie tērpi, rekvizīti, dekorācijas, lelles u.c.)

Pielikumā:

1. Metodiskie ieteikumi nodarbībām programmā “Skatuves runa” uz 1 lp.
2. Metodiskie ieteikumi nodarbībām programmā “Teātra sports” uz 2 lp.
3. Izmantojamā literatūra aktiermākslas un drāmas teorijā uz 1 lp.

Valsts izglītības satura centra
Interešu izglītības un audzināšanas darba nodaļas
vecākā referente Dace Jurka
67350810

Metodiskie ieteikumi nodarbībām programmā “Skatuves runa”

1. Skatuves runa ir literārās runas priekšnesums, kuras pamatā ir daiļliteratūras teksts.
2. Skatuves runas nodarbību mērķis ir, izmantojot daiļliteratūras tekstu, izkopt audzēkņos iztēli un emocionālo inteligenci, attīstīt loģisko domāšanu, diktiju, koncentrēšanās spējas, balss skanējumu, pareizi pielietot žestu valodu, apgūt prasmi uzrunāt lielu auditoriju un noturēt klausītāju uzmanību.
3. Skatuves runas galvenie uzdevumi ir:
  - 3.1. izskaidrot runas aparāta uzbūvi, iemācīt to kopt un pareizi izmantot,
  - 3.2. iemācīties analizēt tekstu un praktiski izmantot teksta analīzes rezultātus publiskas uzstāšanās laikā,
  - 3.3. iemācīties koncentrēties pirms uzstāšanās un tās laikā.
4. Ieteicamās nodarbību “Skatuves runa” tēmas ir:
  - 4.1. elastīga artikulācijas aparāta attīstīšana (lūpu, apakšžokļa, mēles, mīksto aukslēju un mēles, teksta, ātrrunas vingrinājumi),
  - 4.2. literārā materiāla loģiska analīze, saikne ar klausītāju, priekšnesuma izteiksmes līdzekļu pielietojums, jēdzienisko salikteņu pareiza izruna,
  - 4.3. literārā materiāla analīze (dzeja, proza, publiskā runa, fabula, monologs u.c.),
  - 4.4. priekšnesuma izteiksmes līdzekļu izvēle,
  - 4.5. teksta īsināšana.

Metodiskie ieteikumi nodarbībām “Teātra sports”

1. Nodarbības “Teātra sports” ir viena no improvizācijas teātra sastāvdaļām. Nodarbības “Teātra sports” ir komunikāciju skola, un to veido, pamatojoties uz savstarpēju sapratni, atzišanu, izpalīdzību un pieņemšanu.
2. Nodarbību “Teātra sports” mērķi ir:
  - 2.1. uzlabot savstarpējās saskarsmes mākslu, dot iespēju pašizpausties;
  - 2.2. attīstīt stāstīšanas prasmi, uzdrīkstēšanos, pašvērtību apzināšanos.
3. Nodarbību “Teātra sports” uzdevumi ir:
  - 3.1. mācīt dalībniekus dažādās spēļu tehnikās;
  - 3.2. dot iespēju dalībniekiem veidot komandas un spēlēt turnīros publikas priekšā.
4. Ieteicamās nodarbību “Teātra sports” tēmas ir:
  - 4.1. ievadvingrinājumi un spēles spontanitātes attīstīšanai;
  - 4.2. “akceptēšana – bloķēšana” un attiecīgi vingrinājumi;
  - 4.3. uzmanības treniņi, uzmanības koncentrēšana, uzmanības dalīšana.
  - 4.4. partneru sadarbības spēles - definēšana, informēšana, attaisnojums, motivācija;
  - 4.5. uzticības veidošana grupā – “drosme – bailes” un to robežspēles;
  - 4.6. iztēle, asociācijas – darbībā un verbāli;
  - 4.7. improvizācijas pamatnostādnes – stāstu “būvēšanas” tehnika, attieksmju maiņa;
  - 4.8. improvizācijas pamatnostādnes – “rutīnas laušana”, ideju attīstība;
  - 4.9. improvizācijas pamatnostādnes – iedarbība uz partneri (statusa maiņas);
  - 4.10. improvizācijas pamatnostādnes – ainas centrs (fokuss), epizodes uzbūve, klātbūtnes spēle;
  - 4.11. improvizācijas pamatnostādnes – improvizācijas etiķete un jēdzieniskās definīcijas;
  - 4.12. improvizācijas pamatnostādnes – ierosinājumu gūšana, atgriezeniskā saikne, tēlu radīšana;
  - 4.13. “Teātra sporta” improvizācijas uzbūve, komandu pieteikumi, kapteiņu sacensības, starpspēles, iesildīšanās spēles, punktu skaitīšana, tiesneši u.c.

5. Ieteicamās nodarbību “Teātra sporta” spēļu tehnikas:

5.1. stāstīšanas tehnika;

5.2. aizpildītājspēles jeb starpspēles;

5.3. tehnikas, kurās stāsts izriet no ķermeņa izpausmju interpretācijas;

5.4. emocionālo pārmaiņu tehnikas;

5.5. partneru sadarbības un vadīšanas tehnikas;

5.6. minēšanas tehnikas;

5.7. TV interviju un šovu spēles;

5.8. muzikālās improvizācijas tehnikas.

Izmantojamā literatūra drāmas un aktiermākslas teorijā

1. Akurātere L. Aktiermāksla latviešu teātrī: Monogrāfija. - R., Zinātne, 1983. - 296 lpp.
2. Efross A. „Profesija režisors”. - R.: „Liesma”1981
3. Ferda Ē. Topošā aktiera ķermeņa kultūra. - R., Liesma, 1968. - 112 lpp.
4. Jansons J. Aktiera tēlošanas mākslas formas stils. - R., Gaisma, 1939.- 24 lpp.
5. Jansons J. Aktiera tēlošanas māksla. Tēliskā pārdzīvojuma un tēlošanas tehnikas formas. - R., Erva, 1936.- 111 lpp.
6. Kaverins F. N. Kā strādāt pie lomas. - R., 1956. - 20 lpp.
7. Knēbele M. Vārda nozīme aktiera mākslā /tulk. M.Zālīte. - R., 1959.- 121 lpp.
8. Knēbele M. Lugas un lomas analīze darbībā. - R.:LVI, 1963.- 128 lpp.
9. Križickis G. Par Staņislavska sistēmu/tulk. Sk.Rītere- R., 1956. - 781 lpp.
10. Lačinovs V.P. Mīmikas māksla/tulk. L.Paegle. - R., R.Millers, b.g.- 95 lpp.
11. Ohlopovs N. Visiem jaunajiem. - R., LVI, 1963. - 84 lpp.
12. Smildziņa L. Ievads teātra spēles pamatos: Māc. līdz. - R., RaKa, 1998.- 95 lpp.
13. Spolina V. Tēātra spēles - improvizācijas/tulk. N.Berga. - R., Preses nams, 1999. - 293 lpp.
14. Staņislavskis K.S. Aktiera darbs. Skolnieka dienasgrāmata/tulk. A.Vaivars - R., LVI, 1951. - 384 lpp.
15. Staņislavskis K.S. Ētika. - R., LVI, 1963. - 96 lpp.
16. Toporkovs V. Darbs pie lomas/tulk. K.Pamše. - R., 1954. - 12 lpp.
17. Zahava B.J. Aktiera un režisora meistarība. - R., Zvaigzne, 1976. - 266 lpp.

Skatuves runa:

1. Bormane O. Skatuves runas pamati. - R., LVI, 1961. - 154 lpp.
2. Apele A. Runas māksla – R., „Zvaigzne”1982.g.
3. Korsakova E. Skatuves izruna/tulk. E.Bērziņa. - R., Tautas mākslas nams, 1951. - 24 lpp.
4. Ceplītis L., Katlape N. Izteiksmīgās runas pamati- R., „Zinātne”. 1968.
5. Mendziņa Dz. Vārds, doma, runa – R., ”Solvita”, 2004.